

Beslutad av Socialfondens Övervakningskommitté

2015-01-29

Reviderad

2015-12-10

Handlingsplan för Europeiska socialfonden 2014-2020, nationella medel

Innehåll

Inledning.....	4
Socialfondens nationella medel	5
Handlingsplanens utformning och innehåll	5
Prioriterade områden för Socialfondens nationella satsningar	7
Prioriterade områden.....	7
Primära målgrupper	9
Prioriterade områden kopplade till Socialfondens programområden och programmets mål	10
Programområde 1 - kompetensförsörjning.....	10
Programområde 2 – öka övergångarna till arbete	11
Programområde 3 – Sysselsättningsinitiativet för unga	12
Formen för satsningarna	13
Vägledande principer för projekturval	13
Uppföljningar, utvärderingar och återföring.....	15
Horisontella principer.....	17
Främja jämställdhet mellan kvinnor och män.....	17
Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning.....	17
Främja lika möjligheter och icke-diskriminering	18
Hållbar utveckling.....	18
Transnationellt samarbete	20
Deltagande i gemensamt ramverk	20
Östersjösamarbete	21
Studiebesök, utbyten, mobilitet och andra typer av transnationalitet.....	21
Fondsamordning.....	22
Regionalfonden	22
Asyl-, migrations- och integrationsfonden (AMIF)	22
Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt (Fead)	22

Erasmus + ...	23
Kreativa Europa	23
Horisont 2020	23
Framtagande	24

Inledning

Europeiska Socialfonden är EU:s viktigaste verktyg för att skapa fler och bättre jobb i Europa. Socialfondsprogrammet för perioden 2014-2020 ska bidra till att nå Europa 2020-strategins målsättningar om en smart, hållbar och inkluderande tillväxt och är därmed ett stöd för att förstärka och utveckla den nationella arbetsmarknadspolitiken. Det övergripande målet för det nationella socialfondsprogrammet är att bidra till en väl fungerande arbetsmarknad och en varaktigt ökad sysselsättning på lång sikt.

Insatserna syftar till att:

- stimulera kompetensutveckling som stärker kvinnors och mäns ställning på arbetsmarknaden,
- förstärka kopplingen mellan utbildning och arbetsliv,
- öka övergångarna till arbete bland kvinnor och män som står långt ifrån arbetsmarknaden, samt
- underlätta unga kvinnors och mäns etablering i arbetslivet och deltagande i utbildning.

Det nationella programmet för Socialfonden ska genomföras i projekt på nationell, regional och lokal nivå. För att använda Socialfondens *nationella* fondmedel för programområde 1 och 2 effektivt, ska satsningar göras med utgångspunkt i den här handlingsplanen som är ett styrande dokument innehållande prioriteringar. De regionala fondmedlens användning finns beskrivna i åtta regionala handlingsplaner.

Socialfondens nationella medel ska användas för:

- Metodutvecklingsprojekt och tillämpningsprojekt
- Arbetsförmedlingens socialfondsfinansierade Eures-verksamhet
- Stöd för att effektivisera programgenomförandet, framför allt processtöd och temagrupper

Denna handlingsplan berör enbart kategorin **metodutvecklingsprojekt** och **tillämpningsprojekt**. Metodutvecklingsprojekt ska vara tydligt avgränsade, fokusera på lärande och utveckling samt vara utvärderingsbara utifrån dessa förutsättningar. Metodutvecklingsprojekt kan också syfta till att utveckla sociala innovationer. Tillämpningsprojekt ska i breddad form stärka den nationella arbetsmarknadspolitiken, fokusera på att stödja individer samt utvärderas på projektets samtliga nivåer. Övriga nämnda områden regleras enligt särskild ordning.

För att säkerställa att det jämställdhetspolitiska målet efterlevs ska programmet genomföras enligt den europeiska standarden för jämställdhetsintegrering (GenderCop¹). Jämställdhetsintegrering är regeringens huvudsakliga strategi för att uppnå detta mål och hänsyn ska tas till jämställdhet i allt beslutsfattande, på alla nivåer. Den svenska jämställdhetspolitiken utgår från att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Ett av de fyra delmålen som vägleder regeringens politik på jämställdhetsområdet är att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut. Ett annat delmål är att kvinnor och män ska dela det obetalda hem- och omsorgsarbetet lika. All bakomliggande statistisk och analys för denna handlingsplan har ett köns-, integrations- och

---

¹ <http://standard.gendercop.com/national-policy/operational-programmes/analysis/socio-economic-analysis/>

ungdomsperspektiv. Detta för att möta demografiska utmaningar och bidra till att bryta könsstereotypa mönster på arbetsmarknaden.

Handlingsplanen är fastställd av Övervakningskommittén och kan vid behov revideras.

Socialfondens nationella medel

Socialfondens nationella medel ska förstärka och utveckla den nationella arbetsmarknadspolitiken, vilket även ska bidra till en jämställd arbetsmarknad och en ökad social delaktighet. Det innebär att samtliga satsningar ska bidra till att stärka kvinnors och mäns ställning på arbetsmarknaden, öka övergångarna till arbete och att förstärka kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad. Skillnaden med nationella medel mot regionala är att de nationella medlen avgränsas till satsningar som är väl motiverade för ett nationellt genomförande, det vill säga där lösningen kräver insatser eller åtgärder på nationell nivå. Implementeringar sker dock på såväl lokal som på regional och på nationell nivå. Satsningar med nationella medel ska därmed också förstärka regionalt avsatta medel.

De nationella satsningarna ska bidra till följande mervärden:

1. Nationella initiativ eller åtgärder behövs för att bidra till att skapa standarder eller strukturer
2. Nationella initiativ eller åtgärder behövs för att bidra till att samordna och strukturera metoder, tillämpning och arbetssätt

Genom att satsningarna sker inom områden där det finns behov av metodutveckling, komplettering eller förstärkning av den ordinarie arbetsmarknadspolitiken ger de nationella medlen effekt för Socialfondens målgrupper både på kort och på lång sikt. Detta då även målgruppsinriktade insatser fokuserar strukturella utmaningar

Handlingsplanens utformning och innehåll

En stor utmaning på den svenska arbetsmarknaden är att stimulera framväxten av arbetstillfällen i hela landet i kombination med att stimulera arbetskraftsutbudet (eftersom det påverkar sysselsättningen positivt) samt att effektivt motverka långtidsarbetslöshet genom att på olika sätt stödja och rusta arbetslösa som har svagare förutsättningar för etablering på arbetsmarknaden.

Socialfonden kan skapa mervärde till denna utmaning genom att underlätta insatser mellan politik- och insatsområden som ofta är organisatoriskt åtskilda. Mervärde kan också skapas genom att inkludera grupper som står långt ifrån arbetsmarknaden i verksamheter där de tidigare varit exkluderade. Stöd kan exempelvis ges för kompetensutveckling för personer som saknar relevant utbildning för ett yrke och som erbjuds organiserad handledning och utbildning som en del av anställningen (Programområde 1). Vägen till arbete kan alltså stödjas både genom insatser för att öka övergångarna till arbete och genom insatser med inriktning på kompetensförsörjning. Metoder och arbetssätt som utvecklats inom ramen för en kompetensutvecklingsinsats på detta sätt kan tillämpas i större skala för ett större antal deltagare i satsningar som syftar till att öka övergångarna till arbete (Programområde 2). Satsningar som understödjer varandra på detta sätt bidrar till ett helhetsperspektiv som framförallt underlättar övergångarna till arbete, men som också förstärker kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad.

Den nationella handlingsplanen vilar därmed på tre grundläggande idéer:

- En smart, hållbar och inkluderande tillväxt främjas av satsningar som understödjer varandra, exempelvis mellan Socialfondens olika programområden.

- Långsiktigt hållbara insatser främjas av en kombination av direkta insatser för kvinnor och män i de primära målgrupperna, insatser för främjandeaktörer samt insatser som är strukturellt betingade.
- Långsiktigt hållbara insatser främjas när problemet angrips genom ett helhetsperspektiv.

Handlingsplanens fokuserar på de grupper som står långt ifrån arbetsmarknaden och de med svag förankring på arbetsmarknaden. Men genom att denna fokusering sker genom satsningar som understödjer varandra, genom att satsningarna utgörs av en kombination av insatser och genom att satsningarna tar hänsyn till ett helhetsperspektiv, bidrar de olika satsningarna sammantaget till samtliga av det nationella Socialfondsprogrammets kvalitativa mål och förväntade resultat. Samverkan mellan olika nivåer och olika aktörer är viktigt för Socialfondens nationella satsningar för att möta utmaningar som är beroende av eller kopplade till strukturer och/eller den nationella nivån.

Handlingsplanen för Socialfondens nationella medel utgörs av fyra prioriterade områden, vilka formulerats utifrån de strukturer som bör samspela. De fyra prioriterade områdena är: 1) *Myndigheters arbetssätt och deras samverkan med det omgivande samhället för att stödja social delaktighet och deltagande i studier eller arbete*, 2) *Koppling mellan utbildning och arbetsmarknad för ett inkluderande och efterfrågestyrt utbildningssystem*, 3) *En inkluderande och tillväxtgenererande arbetsmarknad för redan anställda och för de som är på väg in samt* 4) *Civilsamhällets organisationers och den sociala ekonomins bidrag till den nationella arbetsmarknadspolitiken*.

De prioriterade områdena är utformade utifrån att de ska förstärka och förbättra matchningen samt för att motverka och bryta lång frånvaro från arbetsmarknaden, och de tar sin utgångspunkt från strategiska utmaningar kopplade till detta.

Insatser eller åtgärder på nationell nivå för att förstärka och förbättra matchningen utgår från följande utmaningar (se även bilaga 3):

- att synliggöra kompetens och tydliggöra kompetensbehov
- att förstärka det offentliga systemet för att stödja matchning
- att förstärka strategisk samverkan mellan utbildningssystem och arbetsliv
- att stärka och öka kvaliteten inom det arbetsplatsförlagda lärandet
- att förbättra vägledningen och arbetsmarknadskunskapen inom såväl skola som arbetsliv
- att bryta könsstereotypa mönster på arbetsmarknaden samt bidra till att bryta stereotypa mönster på arbetsmarknaden avseende etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder

Insatser eller åtgärder på nationell nivå för att motverka eller bryta lång frånvaro från arbetsmarknaden utgår från följande utmaningar (se även bilaga 3):

- att vidta tidigare åtgärder
- att förbättra det individanpassade stödet
- att underlätta den första etableringen
- att ge möjlighet till helhetsansvar och överblick
- att erbjuda successiva steg för återgång till arbete
- att möta och inge förtroende hos målgruppen.

Prioriterade områden för Socialfondens nationella satsningar

I den nationella handlingsplanen presenteras både idéer på prioriterade områden och om formerna för nationella satsningar. Det är också det som utgör handlingsplanens utformning och disposition. Sammantaget konstateras att matchningen behöver förbättras och att kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad behöver förstärkas. Även arbetsmarknaden behöver förstärka rollen som tillväxtgenerator. Likaså behöver civilsamhällets organisationer och den sociala ekonomins roll för den nationella arbetsmarknadspolitiken göras tydligare och stärkas.

Prioriterade områden

De prioriterade områdenas fokus på system och strukturer angrips genom målgruppsinriktade insatser. Satsningarna utformas framförallt genom en kombination av två eller flera prioriterade områden i samspel, men kan även ske inom ramen för ett av de prioriterade områdena avgränsat.

Valet av prioriterade områden motiveras genom innehållet i bilaga 2 och 3. För att utforma specifika satsningar kommer det att föras dialoger med berörda aktörer. I dialogerna beslutas om lämpliga åtgärder för prioriterade områden och vilken samverkan som är aktuell.

Prioriterat område 1: Myndigheters arbetssätt samt deras samverkan med det omgivande samhället för att stödja social delaktighet och deltagande i studier eller arbete

Fokus ligger på:

- Samverkan mellan myndigheter, näringsliv samt civilsamhällets organisationer och den sociala ekonomin
- Uppdrag och regelverk
- Förtroende och kompetens

Insatser inom detta område ska främja ökad samverkan mellan berörda myndigheter. De ska också främja samverkan mellan myndigheter, näringsliv samt civilsamhällets organisationer och den sociala ekonomin i syfte att utveckla ändamålsenliga och individuellt anpassade lösningar. Insatserna ska även bidra till ökad jämställdhetskompetens inom de offentliga systemen och till en breddad syn på vem/vilka som kan matchas mot vad (exempelvis utifrån kön, funktionsnedsättning som påverkar arbetsförmågan samt oberoende av vilket land man är född i eller kommer ifrån).

Insatser för ökad samverkan kan exempelvis avse former för att Arbetsförmedlingen i högre grad ska kunna arbeta i nära samarbete med arbetsmarknadens aktörer. Syftet är att underlätta för arbetsgivaren att bland annat erbjuda arbete, arbetsträning, och praktik som kan göra en introduktion i arbetslivet möjlig. Insatserna kan också handla om samverkan så att Försäkringskassan kan stötta kommunerna i bedömningen av nedsatt arbetsförmåga och i arbetet med arbetsprövning samt myndigheters arbete för att korta etableringstiden för nyanlända. Insatser bör särskilt riktas mot hinder som orsakas av begränsningar i uppdrag och regelverk. Det gäller framför allt begränsningar för tidiga och förebyggande åtgärder eller som medför inlåsningar på arbetsmarknaden. Insatserna kan även handla om förtroende- och kompetenshöjande åtgärder inom berörda myndigheter, exempelvis kompetens för att möta heterogena målgrupper. Angränsande satsningar finns bland annat inom ramen för AMIF, Fead samt Östersjöstrategin (se avsnitt *Fondsamordning samt Transnationellt samarbete*).

Prioriterat område 2: Koppling mellan utbildning och arbetsmarknad för ett inkluderande och efterfrågestyrt utbildningssystem

Fokus ligger på:

- Studiemotiverande och uppsökande verksamhet
- Nya utbildningsformer som integreras med arbetsmarknadens behov
- Vidareutveckling av yrkesutbildning (t.ex. det arbetsplatsförlagda lärandet)
- Validering som brygga till arbetslivet
- Vägledning och arbetsmarknadskunskap

Insatser inom detta område ska främja enklare etablering och/eller återgång till arbetsmarknaden. Detta ska bland annat ske genom insatser för att minska andelen skolavhopp. Insatser ska också ge möjlighet att stanna kvar i ett yrke tack vare utbildning och livslångt lärande. Förutsättningen är en väl fungerande samverkan mellan utbildning och arbetsliv som även bidrar till att motverka och bryta könsstereotypa studie- och yrkesval.

Särskilda insatser bör fokusera på nyanlända elevers situation i skolan och unga pojkars sämre studieresultat. Insatser för studiemotiverande och uppsökande verksamhet prioriteras. Folkhögskolornas studiemotiverande kurser, liksom tidigare satsningar kring studiemotivation och uppsökande verksamhet inom ramen för Socialfonden, bör beaktas. Insatserna kan avse samverkan mellan utbildning och arbetsliv för utveckling av nya och/eller kompletterande utbildningsformer. Det kan också handla om vidareutveckling av collegekonceptet och andra yrkesutbildningsformer med fokus på samverkansformerna mellan utbildning och arbetsliv.

Insatserna kan även inkludera kapacitetsbyggande som underlättar samverkan mellan utbildningssystemet, arbetslivet (exempelvis genom branscher och arbetsmarknadens parter), civilsamhällets organisationer och den sociala ekonomin samt berörda myndigheter. Det kan också handla om infrastruktur och metodutveckling av en effektivare och kommunicerbar validering och beskrivning av kompetens med fokus på de generella kompetenserna. Insatser bör inkludera strukturer och kapacitet för vägledning och arbetsmarknadskunskap, vilket även gäller vägledning i skolan likväl som livslång vägledning, det vill säga former för stöd som kan nyttjas när man är i arbete. Angränsande satsningar finns bland annat inom ramen för Erasmus+ och Östersjöstrategin (se avsnitt *Fondsamordning* samt *Transnationellt samarbete*).

Prioriterat område 3: En inkluderande och tillväxtgenererande arbetsmarknad för redan anställda och för de som är på väg in

Fokus ligger på:

- Stödstrukturer och kvalitetssäkring (kopplade till strategisk kompetensförsörjning)
- Kapacitetsbyggande för bransch- och partgemensamma initiativ
- Omställning och rörlighet
- Hållbarhet i arbetslivet

Insatser inom detta område ska hjälpa fram och vidareutveckla kapacitetsbyggande av stödstrukturer och metodutveckling av arbetssätt för kompetensförsörjning. Tillsammans inkluderar dessa insatser flexibelt lärande, stöd och utveckling av handledare, kompetensutveckling för redan anställda och arbetsorganisationsutveckling. Det är med andra ord metoder som både omfattar insatser för redan anställda och för dem på väg in på arbetsmarknaden. Yrkesintroduktionsanställningar som modell kan fungera som förebild. Men insatser kan också handla om stimulering och vidareutveckling av

modellen, med särskilt fokus på arbetsplatsen som lärmiljö och på handledarfunktionen. Insatserna ska bidra till att motverka och bryta en könssegregerad arbetsmarknad.

Insatserna bör ta fasta på behovet av metoder för kompetensförsörjning och kompetensutveckling som är knutna till arbetsorganisationsutveckling. Metoderna bör även utformas för att underlätta interna karriärbyten som exempelvis tar hänsyn till ålder och erfarenhet, men bör också innehålla strategier för framtida rekryteringar. Insatserna kan avse kapacitetsbyggande för bransch- och partgemensamma initiativ samt omställningsavtal, gärna i samverkan med akademien/utbildningssystemet och berörda myndigheter. Insatserna kan också handla om kapacitetsbyggande och former för rörlighet genom entreprenörskap och företagande samt framväxten av arbetstillfällen inom småföretag. Insatser kan även avse utveckling av matchning av arbete utifrån kvalifikation och kompetens samt former för validering. Tidiga och förebyggande insatser genom samverkan skapar förutsättningar för ett hållbart arbetsliv och kan därmed också ges stöd. Angränsande satsningar finns bland annat inom ramen för ERUF, Horisont 2020 samt Östersjöstrategin (se avsnitt *Fondsamordning* samt *Transnationellt samarbete*).

Prioriterat område 4: Civilsamhällets organisationers och den sociala ekonomins bidrag till den nationella arbetsmarknadspolitiken

Fokus ligger på:

- Samverkan mellan civilsamhällets organisationer, myndigheter och näringsliv
- Kapacitetsbyggande och samordning
- Kompetensutveckling (för myndigheter och för verksamma inom civilsamhällets organisationer och den sociala ekonomin)

Insatser inom detta område ger förutsättningar för civilsamhällets organisationer och den sociala ekonomin att komplettera och förstärka nationella myndigheters arbete. De ska också synkroniseras med den nationella arbetsmarknadspolitiken.

Insatserna kan avse kapacitetsbyggnad som gynnar samverkan mellan civilsamhällets organisationer och den sociala ekonomin, berörda myndigheter, utbildningssystem och näringsliv. Insatser bör främst handla om utvecklingen av inkluderande välfärdstjänster inom civilsamhället och den sociala ekonomin snarare än starten av dem. Det omfattar exempelvis strukturer kring entreprenörskap och företagande samt kompetensutveckling för civilsamhällets organisationer där hänsyn ska tas till vilka som riskerar att utestängas utifrån etniciteter, funktionsnedsättning, kön och ålder. Insatser kan även handla om kompetenshöjande åtgärder hos berörda myndigheter kring socialt företagande och annan idéburen verksamhet. Angränsande satsningar finns bland annat inom ramen för ERUF samt Östersjöstrategin (se avsnitt *Fondsamordning* samt *Transnationellt samarbete*).

Primära målgrupper

Insatser med Socialfondens nationella medel kan riktas mot samtliga målgrupper i programområde 1 och 2.

Samtliga satsningar med Socialfondens nationella medel ska direkt eller indirekt bidra med mervärde för de grupper som enligt det nationella Socialfondsprogrammets målgruppsanalys tillhör de som står långt ifrån arbetsmarknaden och de med svag förankring på arbetsmarknaden. En svag efterfrågan på arbetskraft drabbar särskilt kvinnor och män som är unga, är födda utanför Europa, eller har funktionsnedsättning som påverkar arbetsförmågan. Utgångspunkten för de nationella satsningarna är alltså att handlingsplanens primära målgrupp bäst främjas när insatserna integreras med satsningar för redan sysselsatta samt insatser för ökad samverkan och förstärkt koppling mellan

utbildning, arbetsliv och arbetsplatsförlagt lärande. Från målgrupperna i det nationella Socialfondsprogrammet är följande målgrupper särskilt prioriterade för de nationella satsningarna:

- Unga (15 – 24 år), med särskilt fokus på:
  - Grupper som löper risk för social utestängning inklusive de som inte fullföljt eller riskerar att inte fullfölja sin utbildning på ett nationellt program i gymnasieskolan
  - Nyanlända grundskoleelever från 15 år
  - Personer med psykisk och/eller fysisk funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga
- Utrikes födda, med särskilt fokus på:
  - Utomeuropeiskt födda kvinnor
  - Nyanlända utomeuropeiskt födda
- Långtidsarbetslösa och personer som är eller har varit sjukskrivna, med särskilt fokus på:
  - Personer som saknar sjukpenninggrundande inkomst
  - Kvinnor som är eller har varit sjukskrivna
  - Personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga
  - Äldre (55+)
  - Grupper som står särskilt långt från arbetsmarknaden

Prioriterade områden kopplade till Socialfondens programområden och programmets mål

Medan den nationella handlingsplanens prioriteringar utgår från de strategiska utmaningar som identifierats kring vilka systemen bör samverka, utgår dess operativa struktur från det nationella Socialfondsprogrammets programområde 1 och 2.

Europeiska Socialfonden i Sverige genomförs via tre programområden: PO 1 – kompetensförsörjning, PO 2 – öka övergångarna till arbete, samt PO 3 – sysselsättningsinitiativet för unga. Denna handlingsplan omfattar satsningar för programområde 1 och 2. Varje satsning som sker med Socialfondens nationella medel genomförs alltså i form av projekt inom ramen för något av dessa två programområden. För varje programområde finns angivna kvalitativa mål och kvantitativa målvärden. De är i sin tur kopplade till investeringsprioriteringar utformade av kommissionen utifrån elva tematiska mål i det gemensamma ramverket för de Europeiska struktur- och investeringsfonderna (ESI-fonderna), en översiktlig bild över detta återfinns i bilaga 1. Då Socialfondens nationella medel är en del av Socialfonden i Sverige ska de bidra till det nationella programmets kvalitativa mål och kvantitativa målvärden. Den nationella handlingsplanens insatser bidrar till det nationella Socialfondsprogrammets kvalitativa mål genom att i form av målgruppsinriktade insatser ta sig an de utmaningar som presenteras i planen.

Till varje programområde finns ett angivet kvantitativt målvärde kopplat till den nationella handlingsplanen.

Programområde 1 - kompetensförsörjning

- **Mål 1.1:** Stärka kompetensen hos i huvudsak sysselsatta kvinnor och män, men även hos personer som står långt från arbetsmarknaden, i enlighet med arbetsmarknadens och den enskilda arbetsplatsens behov.

Kvantitativt målvärde, Socialfondens nationella medel:

35 249 anställda deltagare inklusive egenföretagare

928 arbetslösa deltagare

Förväntade resultat:

- Stärkt ställning på arbetsmarknaden för deltagande kvinnor och män, bl.a. genom ökad kompetens och större nätverk.
  - En förbättrad och mer utvecklad arbetsorganisation på arbetsplatsen t.ex. av betydelse för synliggörandet av kompetensöverföring mellan erfarna och nyanställda medarbetare, eller för att minska arbetsrelaterade besvär.
  - Breddad rekryteringsbas för deltagande arbetsgivare. Bidragit till att arbetsmarknadens behov av arbetskraft och kompetens tillgodosetts.
  - Bidragit till ett hållbart arbetsliv genom att fler stannat kvar längre i arbetslivet
- **Mål 1.2:** Ökad samverkan och förstärkt koppling mellan utbildning, arbetsliv och arbetsplatsförlagt lärande.

Kvantitativt målvärde, Socialfondens nationella medel:

9 projekt

Förväntade resultat:

- Utvecklade metoder för samverkan mellan branscher, utbildningsanordnare och myndigheter avseende organisering och kvalitetssäkring av lärande på arbetsplatsen.
- Förbättrad tillgång till och relevans av lärande på arbetsplatsen.
- Tillgodosett arbetsmarknadens behov av kompetens.
- Förstärkt koppling, och underlättad övergång mellan, utbildning och arbetsliv för ungdomar och andra nyutträdande

Programområde 2 – ökade övergångar till arbete

- **Mål 2.1:** Kvinnor och män som står långt från arbetsmarknaden ska komma i arbete, utbildning eller närmare arbetsmarknaden.

Kvantitativt målvärde, Socialfondens nationella medel:

6 672 arbetslösa deltagare

Förväntade resultat:

- Bidragit till att kvinnor och män som står långt från arbetsmarknaden kommer i arbete eller kommer närmare arbetsmarknaden
- **Mål 2.2:** Underlätta etableringen i arbetslivet och öka deltagandet i utbildning för unga (15-24 år)kvinnor och män.

Kvantitativt målvärde, Socialfondens nationella medel:

8 896 arbetslösa deltagare

Förväntade resultat:

- Bidragit till att unga kvinnor och män som står långt från arbetsmarknaden kommer i arbete eller utbildning.

- Utvecklat eller tillämpat metoder som förebygger avhopp från gymnasieskolan
- **Mål 2.3:** Kvinnor och män som står särskilt långt från arbetsmarknaden ska komma i arbete, utbildning eller närmare arbetsmarknaden.

Kvantitativt målvärde, Socialfondens nationella medel:

4 448 arbetslösa deltagare

Förväntade resultat:

- Bidragit till att kvinnor och män som står särskilt långt från arbetsmarknaden kommer i arbete, utbildning, arbetsmarknadspolitiska program eller kommer närmare arbetsmarknaden.

Programområde 3 – Sysselsättningsinitiativet för unga

Den nationella delen för programområde 3 – sysselsättningsinitiativet för unga, behandlas i en separat nationell handlingsplan.

Formen för satsningarna

Såväl offentliga som privata eller ideella organisationer kan ta del av nationella medel för att i projektform genomföra insatser inom ramen för den nationella handlingsplanen. För största effekt av de nationella medlen ska satsningar arbetas fram i dialog där relevanta aktörer tar sig an en eller flera av handlingsplanens identifierade utmaningar att samverka kring. De nationella medlen kan också användas för att vidareutveckla och förstärka redan pågående regeringsuppdrag samt för att utveckla och tillämpa projekt från föregående programperiod. Satsningarna ska vara tydligt fokuserade och avgränsade för att få en koncentration av resurser.

En större satsning kan inledas med förberedande projekt för att i ett nästa steg involvera olika aktörer av olika storlek i genomförandet av satsningen. Handlingsplanen prioriterar därmed satsningar som genomförs av starka partnerskap, paraplyorganisationer eller verkningsfulla projektägare.

Tre typer av insatser kan göras inom ramen för en och samma satsning:

- 1) Sammanhållna satsningar som genomförs genom flernivåstyrning, det vill säga mellan flera nivåer (lokalt, regionalt, nationellt och transnationellt) och mellan olika aktörer
- 2) Fokuserade och avgränsade projektinsatser. Dessa möjliggör att fler aktörer involveras i satsningarna och att fler innovativa metoder kan prövas.
- 3) Projektinsatser (i mindre omfattning) som syftar till att effektivisera satsningen, exempelvis organiserade lärandenätverk eller genom att knyta forskningskapacitet till satsningen. Dessa insatser ska enbart initieras i de fall de behövs för att komplettera befintliga processtöd och temagrupper.

Vägledande principer för projekturval

Vägledande principer för projekturval ligger till grund för bedömningen av vilka projekt som har bäst förutsättningar att bidra till lösningar på identifierade strukturella hinder och uppnå kvantitativa resultat i den och som därmed ska beviljas medel. Samtliga principer för urval av satsningar inom programområde 1, 2 och 3 som anges i det nationella Socialfondsprogrammet gäller för de regionala såväl som för de nationella satsningarna. För nationella satsningar tillkommer dessutom.

Avsnitten; Uppföljningar och effektutvärderingar samt återföring, Horisontella principer, Transnationellt samarbete samt Fondsamordning är generellt viktiga utgångspunkter för denna handlingsplan. De utgör tillsammans med nedanstående principer, bedömningsgrunder för satsningarna. Nämda områden kan även vara obligatoriska i specifika satsningar/utlysningar.

- Insatserna ska vara väl motiverade för ett nationellt genomförande och ska synkroniseras med den nationella arbetsmarknadspolitiken, det vill säga att de problem som ska lösas ska kräva insatser eller åtgärder av nationell karaktär. Utgångspunkten är att Socialfondens nationella medel ska förstärka och utveckla den nationella arbetsmarknadspolitiken.
- Satsningarna ska vara väl förankrade hos nationella aktörer och insatserna ska ske i samverkan med dem. Utgångspunkten är att Socialfonden åstadkommer en större struktupåverkan när arbetet utvecklar nationella myndigheters och andra nationella aktörers arbete gentemot Socialfondens målgrupper.
- Satsningarna ska tillvarata och utgå från befintliga koncept eller organiseringsformer i så stor utsträckning som möjligt, men kan anpassas till nya sammanhang eller andra målgrupper.

Utgångspunkten är att Socialfonden åstadkommer snabbare, mer kostnadseffektiva och mer hållbara resultat om utvecklade koncept eller organiseringsformer tillvaratas, tillämpas eller utvecklas.

- Satsningarna ska genomföras på flera nivåer (lokalt, regionalt, nationellt och transnationellt) där den nationella nivån är obligatorisk tillsammans med minst en ytterligare nivå. Utgångspunkten är att sammanhållna flernivåssatsningar ger möjlighet att kraftsamla i förändringsarbetet och att påverka så att önskade effekter uppnås. Samtidigt möjliggörs kombinationer av riktade insatser för de primära målgrupperna och för främjandeaktörerna samt av strukturellt betingade insatser
- Resultat av tidigare insatser, projekt, forskning eller utredningar ska ha analyserats och ligga till grund för satsningarna. Där det är relevant kan förberedande projekt i mindre skala genomföras av- eller i samverkan med universitet, högskola, annan relevant forskningsmiljö eller kunskapsorganisation. Utgångspunkten är att tillvaratagande av tidigare gjorda erfarenheter, forskning och omvärldsbevakning ökar möjligheterna att insatserna ska föra utvecklingen framåt.
- Satsningarna ska genomgående integrera ett jämställdhetsperspektiv. Detta innebär att det ska finnas en tydlig jämställdhetsanalys i problembeskrivningen och att analysens jämställdhetsproblem synliggörs både i uppsatta mål och projektgenomförande (till exempel i relation till underrepresenterat kön och resursfördelning mellan kvinnor och män). Därutöver ska satsningens utvärdering vara jämställdhetsintegrerad och den som genomför utvärderingen ska ha relevant jämställdhetskompetens. Utgångspunkten är att satsade resurser i relation till uppsatta mål ska bidra till en utjämning av könsrelaterade ojämlikheter.
- Satsningarna ska säkerställa tillgängligheten så att inga grupper exkluderas samt bidra till ökad kompetens om tillgänglighetsperspektivet bland samtliga målgrupper. Utgångspunkten är att främja lika möjligheter och icke-diskriminering i arbetslivet.
- Satsningarna ska utföras på ett sådant sätt att de främjar lika möjligheter och säkerställer att diskriminering inte förekommer och att vissa grupper inte exkluderas. Satsningarna ska även bidra till en fördjupad kompetens som främjar lika möjligheter, icke-diskriminering och tillämpning av normkritik. Utgångspunkten är att främja lika möjligheter och icke-diskriminering i arbetslivet.
- Satsningar inom programområde 1 ska bidra till målen både för programområde 1 och 2, genom att exempelvis ta fasta på att programområde 1 också kan omfatta prioriterade kvinnor och män i programområde 2. Utgångspunkten är att målgruppen för programområde 2 bäst främjas när insatserna integreras med satsningar på redan sysselsatta där ökad sysselsättning och höjd arbetskraftskompetens hänger samman med en ökad tillväxt.
- Satsningar inom programområde 2 ska bidra till programmets mål både för programområde 1 och 2, exempelvis genom att ta fasta på att programområde 2 också kan omfatta insatser för anställda hos relevanta främjandeaktörer. Utgångspunkten är att de strukturella hindren i hög grad påverkas av främjandeaktörers förmågor.

Uppföljningar, utvärderingar och återföring

Socialfondens satsningar kommer att följas upp och utvärderas enligt programmets mål och specifikation. Även potentiella effekter av programmet analyseras. I analyserna ska hänsyn tas till att programmet kan medföra flera olika typer av effekter som kan beröra flera olika geografiska nivåer. Det är viktigt att säkerställa att nödvändig information kan samlas in på ett systematiskt sätt och att rapporteringen gör det möjligt att jämföra olika insatser. I uppföljningarna och utvärderingarna ska hänsyn tas till nationella aktörers specifika utvecklingsförutsättningar och relatera till den kunskap som efterfrågas. Dokumentation ska göras av varje deltagare som deltagit i en insats. För att möjliggöra effektutvärderingar bör dokumentationen av deltagare och projektens insatser i så hög utsträckning som möjligt anpassas för Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och andra berörda myndigheter.

Projektutvärdering beställs av projektägare i samråd med Svenska ESF-rådet utifrån riktlinjer. Resultaten av projektutvärderingarna ska återföras till relevanta aktörer för satsningarna. Resultatet ska också kunna fungera som beslutsunderlag. Därför är det viktigt att säkerställa att det finns kompetens och resurser för att ta tillvara de resultat och erfarenheter som framkommer.

- Utvärdering på utlysning-/tematisk nivå beställs av Svenska ESF-rådet tillsammans med relevanta nationella aktörer i samband med utformning av utlysning. Resultat återförs till berörda nationella aktörer och andra intressenter.
- Utvärdering på programnivå beställs av Övervakningskommittén. Programutvärderingen omfattar implementering och effekter på nationell och regional nivå. Resultat återförs till strukturfondspartnerskap och andra regionala intressenter.

Vägledande för den nationella handlingsplanens utvärderingsansats, både för utlysningnivån och för projektnivån, är att:

- problemet analyseras samt att det tydliggörs hur den föreslagna insatsen och dess mål kan förväntas påverka ett identifierat problem. Detta för att det ska vara möjligt att i förväg säkerställa en rimlig koppling mellan insats och förväntade effekter och att i efterhand kunna testa dessa kopplingar och dra lärdomar av insatsen.
- förutsättningar för utvärdering skapas redan i utformningen av själva insatsen och att utvärderingskapacitet är med från starten
- insatserna har tydliga och utvärderingsbara mål
- utifrån målet för en insats bestämma vilken typ av utvärdering som är mest lämplig. Det är till exempel skillnad mellan vilken typ av utvärdering som behövs för ett metodutvecklingsprojekt respektive för ett tillämpningsprojekt. Övergripande är att utvärderingen ska kunna svara både på vad som har hänt (resultat och effekter) och hur utfallet uppnåtts.
- de horisontella principerna finns med i utvärderingen och att det finns utvärderingskapacitet med den kompetensen
- det säkerställs i ett tidigt skede att dokumentation finns att tillgå. Vilken typ av dokumentation som krävs skiljer sig mellan olika utvärderingsansatser.

- utvärderingen visar vilket mervärde och på vilket sätt de horisontella principerna, och i förekommande fall det transnationella arbetet, bidragit till uppsatta mål
- förhandsutvärdera insatserna om detta bedöms vara relevant.

I riktlinjer och utvärderingsplan som tillhandahålls av Svenska ESF-rådet, liksom i kontroll- och förvaltningssystem ges ytterligare beskrivning av olika typer av insatser, lämpliga tillvägagångssätt samt vilka förutsättningar som krävs för utvärdering.

Horisontella principer

De horisontella principerna ska integreras i samtliga projekt och genomsyra samtliga insatser som görs med Socialfondens medel. Alla horisontella principer är lika viktiga för att målen i Europa 2020-strategin ska uppnås. Däremot bidrar de horisontella principerna i olika grad till de prioriterade områdena i den nationella handlingsplanen, och är därför vägledande på olika sätt.

Främja jämställdhet mellan kvinnor och män

Den könssegregering som råder på arbetsmarknaden påverkar sysselsättningsläget i stort. Därför är jämställdhetsintegrering en av de viktigaste strategierna med Socialfondsprogrammet och de nationella satsningarna. Socialfonden ska, genom att tillämpa jämställdhetsintegrering och särskilda åtgärder, verka för att varaktigt öka kvinnors och mäns deltagande och stärka deras ställning på arbetsmarknaden, minska könsdiskriminering på arbetsmarknaden, bekämpa könsstereotyper inom utbildningen och göra det lättare för kvinnor och män att kombinera arbete och privatliv. Detta utifrån riksdagens jämställdhetspolitiska delmål 1) att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut och 2) att kvinnor och män ska dela det obetalda hem- och omsorgsarbetet lika.

De nationella satsningarna ska därmed bidra till Socialfondsprogrammets mål genom att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden, samt dess konsekvenser. Specifikt för satsningar med nationella medel är att dessa, i högre grad än satsningar med regionala medel, ska fokusera på diskriminerande strukturer. De nationella satsningarna ska både verka för jämställdhetsintegrering i lagar, regler, policys och styrande dokument, och för att genomföra riktade insatser på jämställdhet för det underrepresenterade könet.

Satsningarna ska ta fasta på insatser som bidrar till att:

1. att bryta den könssegregerade arbetsmarknaden, framför allt avseende könsstereotypa studie- och yrkesval
2. att stärka utomeuropeiskt födda kvinnors situation avseende arbete och studier
3. att bryta pojkars sämre skolresultat och högre andel icke fullföljd skolgång
4. att säkra kvinnors nuvarande och framtida försörjningsmöjligheter

Könsuppdelad statistik är en nödvändighet för att göra det möjligt att kvalitetssäkra styrningen av arbetet mot de jämställdhetspolitiska målen. Därför är bakomliggande statistiskt och analys för denna handlingsplan presenterad efter kön. Könsuppdelad statistik innebär att alla resultat, såväl texter som tabeller och diagram, genomgående ska presenteras utifrån kön om det inte finns särskilda skäl mot detta.

Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

Åtgärder inom det nationella programmet ska syfta till att förbättra tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning i syfte att förbättra integrationen i arbetsliv och utbildning. Erfarenheter från Socialfonden 2007-2013 för att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning visar att det är viktigt att fortsätta och att förstärka det arbete som gjorts. Ett inkluderande arbetsliv handlar i grunden om hur enskilda arbetsplatser är utformade och hur arbetet bedrivs och är organiserat. Det kan handla om såväl fysiska anpassningar av lokal och utrustning, som arbetstider, arbetsfördelning, utbildningsmöjligheter, attityder och kunskaper och ledarskap. Arbetsgivarna har en central roll för att genom anpassningar av den fysiska och psykosociala arbetsmiljön bidra till ett arbetsliv där personer med funktionsnedsättning ges möjlighet att delta på

lika villkor. De nationella satsningarna ska bidra till en tillgänglig arbetsmarknad för personer med funktionsnedsättning, men också lyfta fram konsekvenserna av hinder som förekommer på arbetsmarknaden. Satsningar med nationella medel ska i högre grad än satsningar med regionala medel, fokusera på diskriminerande strukturer.

Främja lika möjligheter och icke-diskriminering

De horisontella principerna är en förutsättning för att målen för Europa 2020-strategin ska uppnås. Förutom diskrimineringsgrunderna kön och funktionsnedsättning ska de nationella satsningarna arbeta för lika möjligheter och verka för icke-diskriminering generellt i arbetslivet, oavsett diskrimineringsgrund enligt Diskrimineringslagens definitioner. Syftet är att bekämpa alla former av diskriminering i syfte att förbättra integrationen i arbetsliv och utbildning. Från den 1 januari 2015 utgör även bristande tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning en ny form av diskriminering. Förbudet mot diskriminering i form av bristande tillgänglighet gäller inom de flesta samhällsområden inklusive arbetsmarknadspolitisk verksamhet. I de nationella satsningarna ska även hänsyn tas till hur flera normer samverkar med varandra och därmed kan påverka en individs möjligheter i ett givet sammanhang.

Den uppdelning mellan kvinnor och män som görs i handlingsplanen är inte oproblematisk ur ett icke-diskrimineringsperspektiv, då den följer den så kallade tvåkönsnormen. Att handlingsplanen utgår från en tvådelad könsuppdelning beror på att officiell statistik bygger på denna uppdelning och att man kategoriseras som antingen man eller kvinna för att kunna få ett personnummer. Normkritik handlar om att vara medveten om exkluderande strukturer. Genom denna medvetenhet tydliggörs normer och det blir möjligt att öka individers möjliga livsval och handlingsutrymme.

De nationella satsningarna ska alltså främja lika möjligheter och verka för icke-diskriminering, men också lyfta fram konsekvenserna av den diskriminering som förekommer på arbetsmarknaden. Satsningar med nationella medel ska i högre grad än satsningar med regionala medel, fokusera på diskriminerande strukturer. Med strukturell diskriminering avses regler, normer, rutiner, vedertagna förhållningssätt och beteenden i institutioner och andra samhällsstrukturer som utgör hinder för underordnade grupper att uppnå lika rättigheter och möjligheter som dominerande grupper har. Sådan diskriminering kan vara synlig eller dold och den kan ske avsiktligt eller oavsiktligt.

Hållbar utveckling

Europa 2020-strategins klimat- och energimål handlar om att utsläppen av växthusgaser ska minskas, att andelen förnybar energi ska öka samt att primär energianvändning ska minska. Detta innebär att även den horisontella principen Hållbar utveckling ligger till grund för bedömningen av vilka projekt som har bäst förutsättningar att bidra till övergripande mål och som därmed ska beviljas medel.

De nationella satsningarna bör utföras på ett sådant sätt att de så långt som möjligt:

1. Minimerar sina utsläpp av växthusgaser
2. Använder sig av förnybar energi
3. Är energieffektiva

Rent konkret kan det handla om att utforma en miljöpolicy och att ta miljöhänsyn i samband med resor och i upphandlingar. För att ytterligare främja Europa 2020-strategins klimat- och energimål rekommenderas projekt att själva beakta insatser kring hållbar utveckling. Det kan handla om kompetensutveckling för sysselsatta inom ramen för en arbetsorganisationsutveckling, som gör det möjligt att gå över till en mer koldioxidsnål ekonomi och till framväxten av nya gröna jobb. Det kan också handla om att stimulera framväxten av nya gröna jobb i samband med insatser kring

entreprenörskap och nyföretagande i olika former.

Transnationellt samarbete

I EU 2020-strategin betonas vikten av närmare samarbete mellan unionens medlemmar för att uppnå målen om en smart, hållbar och inkluderande tillväxt för alla. Ett viktigt medel för det är transnationellt samarbete som kan användas både som verktyg för innovation och kunskapsinhämtning och spridning av resultat och idéer. Det transnationella arbetet ska inkludera de horisontella principerna i alla delar. Socialfonden ska under programperioden 2014–2020 ge stöd till interregionala och transnationella aktiviteter, där målgrupperna finns i minst ytterligare en annan medlemsstat.

Tre kategorier av transnationellt samarbete kan ges stöd genom de nationella utlysningarna:

1. Deltagande i gemensamt ramverk
2. Östersjösamarbete
3. Studiebesök, utbyten, mobilitet och andra typer av transnationell samverkan

Deltagande i gemensamt ramverk

Sverige kommer att tillsammans med övriga berörda EU-medlemsstater delta i synkroniserade EU-utlysningar vid två tillfällen under programperioden inom ramen för ett gemensamt ramverk.

Sverige har visat intresse av att delta i följande teman:

- Aktiv arbetsmarknadspolitik
- Inkludering
- Sysselsättning för unga
- Lärande och kompetensutveckling
- Social ekonomi

För de gemensamma EU-utlysningarna ansvarar kommissionen för att ge medlemsstaterna stöd genom en databas för partnersökning, anordnande av partnersökningsfora och genom att tillhandahålla en webbplats med information. Kommissionen ansvarar också för att organisera tematiska lärandenätverk. Syftet är att ge underlag för utlysningarna och att ge stöd till medlemsstaterna med information och analyser och att bistå med fortsatt stöd för spridning och påverkan under hela projektprocessen. Nätverken finansieras av kommissionen.

Nationella utlysningar inom ramen för det gemensamma ramverket föregås av en förberedelsefas i samarbete med kommissionen och de tematiska nätverken. Förberedelsefasen syftar till att söka och identifiera partners, etablera partnerskap, konsolidera den gemensamma transnationella projektiden och skriva ansökan till genomförandefasen. Förberedelsefasen kan pågå maximalt ett år och finansieras med klumpsummor enligt ESI-fondernas schabloniserade redovisningsmodell. Projekt som genomförs inom ramen för det gemensamma ramverket ska inkludera de horisontella principerna i alla delar.

Svenska ESF-rådet bidrar med underlag och data för anpassning av europeiska teman till nationella förhållanden och bistår även med uppföljning och utvärdering av resultat och effekter.

Arbetsgången för hantering av dessa medel kommer att framgå av riktlinjer från kommissionen, en handbok och rutiner som tillhandahålls av Svenska ESF-rådet, liksom kontroll- och förvaltningssystem.

Östersjösamarbete

Inom Östersjöregionen ska det genomföras ett antal synkroniserade utlysningar inom gemensamma teman med start 2014/2015. Kommissionen har tagit fram en teknisk stödstruktur som är kopplad till den centrala europeiska stödstrukturen med makroregionalt fokus. Stödstrukturen är en fortsättning och utökning av det existerande nätverket Baltic Sea Network – ESF.

Projekt kring Östersjösamarbete ska föregås av en förberedelsefas. Den syftar till att söka och identifiera partners, etablera partnerskap, utveckla och konsolidera den gemensamma transnationella projektiden och skriva ansökan till genomförandefasen. Förberedelsefasen kan pågå i maximalt ett år och finansieras genom klumpsummor enligt ESI-fondernas schabloniserade redovisningsmodell. Förprojekteringarna kan även genomföras inom ramen för Svenska Institutets medel för projektinitiering för att sedan finansieras av Socialfonden i genomförandefasen. Projekt som genomförs inom ramen för Östersjöstrategin ska inkludera de horisontella principerna i alla delar.

Projekt i genomförandefasen ska etablera nära samarbete med berörd prioritetssamordnare i Östersjöstrategin och sträva efter att uppnå Östersjöstrategins definition av Flaggskeppsstatus. Genom samarbetet med berörd prioritetssamordnare får projekten bland annat stöd för tillämpning och spridning, i första hand i förhållande till Östersjöstrategin och dess handlingsplan.

Nationella utlysningar i Östersjöregionen förbereds och genomförs i samarbete med kommissionens stödstruktur, förvaltande eller genomförande myndighet från berörda medlemsstater och relevant prioritetssamordnare. Utlysningarna samordnas i förekommande fall med regionala utlysningar.

Gemensamma teman för Östersjösamarbetet är:

1. Motverka tidiga skolavgångar, insatser för unga som varken arbetar eller studerar
2. Arbetskraftens och ungas rörlighet
3. Stöd till den sociala ekonomin
4. Kompetens- och organisationsutveckling inom vård och omsorg
5. Stöd till småföretagande
6. Aktiv inkludering, bekämpa fattigdom, utveckla välfärdssystemen
7. Det goda arbetet (omfattar jämställdhetsintegrering, insatser för att förena arbete och privatliv)

Arbetsgången för hantering av dessa medel kommer att framgå av riktlinjer från kommissionen, av en handbok och rutiner som tillhandahålls av Svenska ESF-rådet, liksom kontroll- och förvaltningssystem.

Studiebesök, utbyten, mobilitet och andra typer av transnationalitet

Projekt och andra insatser som genomförs inom ramen för den nationella handlingsplanen kan också omfatta inslag av transnationellt samarbete för lärande, innovation, modifiering av befintliga arbetssätt och att sprida resultat och idéer.

Insatserna kan exempelvis vara studiebesök, mobilitetsprojekt, och utbyten, som hanteras regionalt/nationellt utan europeisk- eller makroregional samordning. Även i övrigt är kraven lägre på utformning och innehåll för denna typ av transnationellt samarbete (som kan vara obligatoriska i specifika satsningar/utlysningar).

Arbetsgången för hantering av dessa medel framgår av en handbok och rutiner som tillhandahålls av Svenska ESF-rådet, liksom kontroll- och förvaltningssystem.

Fondsamordning

Fondsamordning och fondsamverkan är viktiga principer för satsningar med nationella medel och ska ses som verktyg för att effektivt nå programmets och handlingsplanens övergripande mål. Detta då insatser genom olika fonder möjliggör ett helhetsperspektiv.

Helhetsperspektivet stöds genom samarbete kring information, utlysningar och erfarenhetsutbyte med andra fonder och program i samband med utlysningar. Nedan presenteras för vilka fonder och program som fondsamverkan i första hand kan vara aktuellt. Svenska ESF-rådet har en pågående dialog med Tillväxtverket, Jordbruksverket, Migrationsverket, Statens kulturråd, Universitets- och högskolerådet, och Vinnova för att bevaka relevanta fonder och program i relation till de nationella satsningarna.

Projektägare rekommenderas att själva beakta insatser som sker genom andra fonder och program. För att underlätta för projekt med kombinerade insatser, kan ett projekt som genomförs inom ramen för de nationella satsningarna avsätta delar av budgeten till insatser som ryms inom Regionalfonden.

För att underlätta fondsamordning är vissa stödstrukturer som finansieras med Socialfondens nationella medel fondgemensamma eller samordnade mellan en eller flera fonder. Detta gäller företrädesvis processtöd för jämställdhetsintegrering, vilket är fondgemensamt för Socialfonden, Regionalfonden och Landsbygdsprogrammet. Även delar av den programutvärdering som genomförs under programperioden fondsamordnas med övriga ESI-fonder. Fondsamordningen ska inkludera de horisontella principerna i alla delar.

Regionalfonden

Fondsamordning med Regionalfonden sker inom ramen för handlingsplanens Östersjösamarbete (se avsnitt Transnationellt samarbete). Inga ytterligare synkroniserade eller kompletterande utlysningar är planerade, men satsningar som kombineras med insatser på samma tema inom Regionalfonden är möjliga. Svenska ESF-rådet har en pågående dialog med Tillväxtverket för att kunna anpassa de nationella satsningarna till Regionalfonden där så bedöms vara relevant.

I de fall som de nationella satsningarna innehåller insatser som stöds av Regionalfonden, ska de bidra till det tematiska målet att öka konkurrenskraften hos små och medelstora företag (tematiskt mål 3) respektive till målet att stödja övergången till en koldioxidsnål ekonomi inom alla sektorer (tematiskt mål 4).

Asyl-, migrations- och integrationsfonden (AMIF)

Fondsamordning med AMIF kan ske inom ramen för handlingsplanens satsningar som omfattar nyanlända. Denna fondsamverkan specificeras genom separata utlysningsplaner. Fondsamordning mellan Socialfonden och AMIF stöds genom AMIF-programmets möjlighet att inrätta en temagrupp för att bygga upp kunskap, skapa synergier och underlätta annan fondsamverkan.

I de fall fondsamordning mellan AMIF och Socialfonden är aktuellt för de nationella satsningarna, ska insatserna bidra till en effektivare hantering av migrationsströmmarna och ytterligare stärka unionens gemensamma strategi för asyl, migration och integration.

Fonden för europeiskt bistånd till dem som har det sämst ställt (Fead)

Fead kan komplettera de nationella satsningar som stimulerar kompetensutveckling och samverkan med myndigheter och andra nationella partner. Det handlar om samverkan kring metoder och

tillvägagångssätt på strukturell och institutionell nivå, eftersom insatser inom ramen för Fead framför allt avser individer. Fondsamordning med Fead kan även vara aktuellt inom ramen för planens satsningar för transnationell samverkan. Detta för att göra det möjligt att nätverka och samverka på europeisk nivå, eftersom transnationellt samarbete inte är möjligt i Fead.

I de fall fondsamordning mellan Fead och Socialfonden är aktuell för nationella satsningar ska insatserna bidra till Europa 2020-strategins överordnade mål att hjälpa 20 miljoner människor att ta sig ur fattigdom och social utestängning.

Erasmus +

Fondsamordning med Erasmus + kan ske inom ramen för handlingsplanens satsningar som omfattar unga arbetslösa och lågutbildade vuxna. Detta är målgrupper som tidigare ingick i utbildnings- och ungdomsprogrammen, men som nu ingår i Socialfonden. Framförallt kan fondsamordning mellan Erasmus + och Socialfondens nationella satsningar vara aktuellt där metoder och arbetssätt utvecklats inom utbildnings- och ungdomsprogrammen, och där tillämpning i större skala är angeläget. Fondsamordning mellan Socialfonden och Erasmus + kan även vara aktuellt i samband med ungas utlandsvistelser och i samband med samarbete för innovation och utbyte av god praxis genom strategiska partnerskap.

Kreativa Europa

Fondsamordning med Kreativa Europa kan ske inom ramen för handlingsplanens Östersjösamarbete (se avsnitt Transnationellt samarbete). I de fall fondsamordning mellan Kreativa Europa och Socialfonden är aktuellt för de nationella satsningarna ska insatserna bidra till kultursektorns roll för att förstärka den nationella arbetsmarknadspolitiken och stödja samarbete över gränserna.

Horisont 2020

Fondsamverkan med Horisont 2020, och särskilt *Plattformen för hållbart arbete som resurs för hälsa, innovation och tillväxt*, kan ske i samband med handlingsplanens kompetensutvecklingssatsningar för att främja det hållbara arbetslivet. I de fall fondsamordning mellan Horisont 2020 och Socialfonden är aktuellt för nationella satsningar ska denna förstärka de horisontella principerna och bidra till en hållbar arbetsmarknad och ökad tillväxt.

Framtagande

Svenska ESF-rådet har haft regeringens uppdrag att ta fram en nationell handlingsplan med övergripande prioriteringar för hur Socialfondens andel nationella medel ska användas. Till grund för handlingsplanens prioriterade områden ligger det nationella programmets omvärldsanalys, behovsanalys och målgruppsanalys.

Som förberedelse till handlingsplanen hade Svenska ESF-rådet uppdrag att se över hur samordningen med Arbetsförmedlingen och den nationella arbetsmarknadspolitiken kan säkerställas och inventera behoven av att förstärka kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad. Uppdraget genomfördes i samverkan med Arbetsförmedlingen och presenterades i en rapport i maj 2013. Till detta kommer ytterligare underlag som exempelvis resultat och erfarenheter från slutredovisningsarbetet, slutrapporter och annan information från programperioden 2007-2013. Temagruppernas erfarenheter, rekommendationer, resultat och slutsatser har tagits tillvara. Rapporter och skrifter har fungerat som bakgrundsinformation och temagrupperna deltog tillsammans med de nationella aktörerna på dialogseminariet i september 2014.

Svenska ESF-rådet förde under 2014 samtal med högsta ledningen för Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Skolverket, Myndigheten för yrkeshögskolan, Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), LO, TCO, Unionen, SACO, Svenskt Näringsliv samt Företagarnas intresseorganisation. Samtal har även förts med berörda ideella aktörer i ett gemensamt samtal med Coompanion, Skoopi, Forum-idéburna organisationer med social inriktning, Famna, Hela Sverige ska leva och KFO.

I ett uppföljande dialogseminarium bjöds samma aktörer att ge slutliga synpunkter på den nationella handlingsplanen.

Mellan samtalen och det uppföljande dialogmötet har samtliga berörda haft möjlighet att komma in med skrivelser eller annan information. Det gav respektive organisation tillfälle att samla in och förankra sina bidrag brett internt.

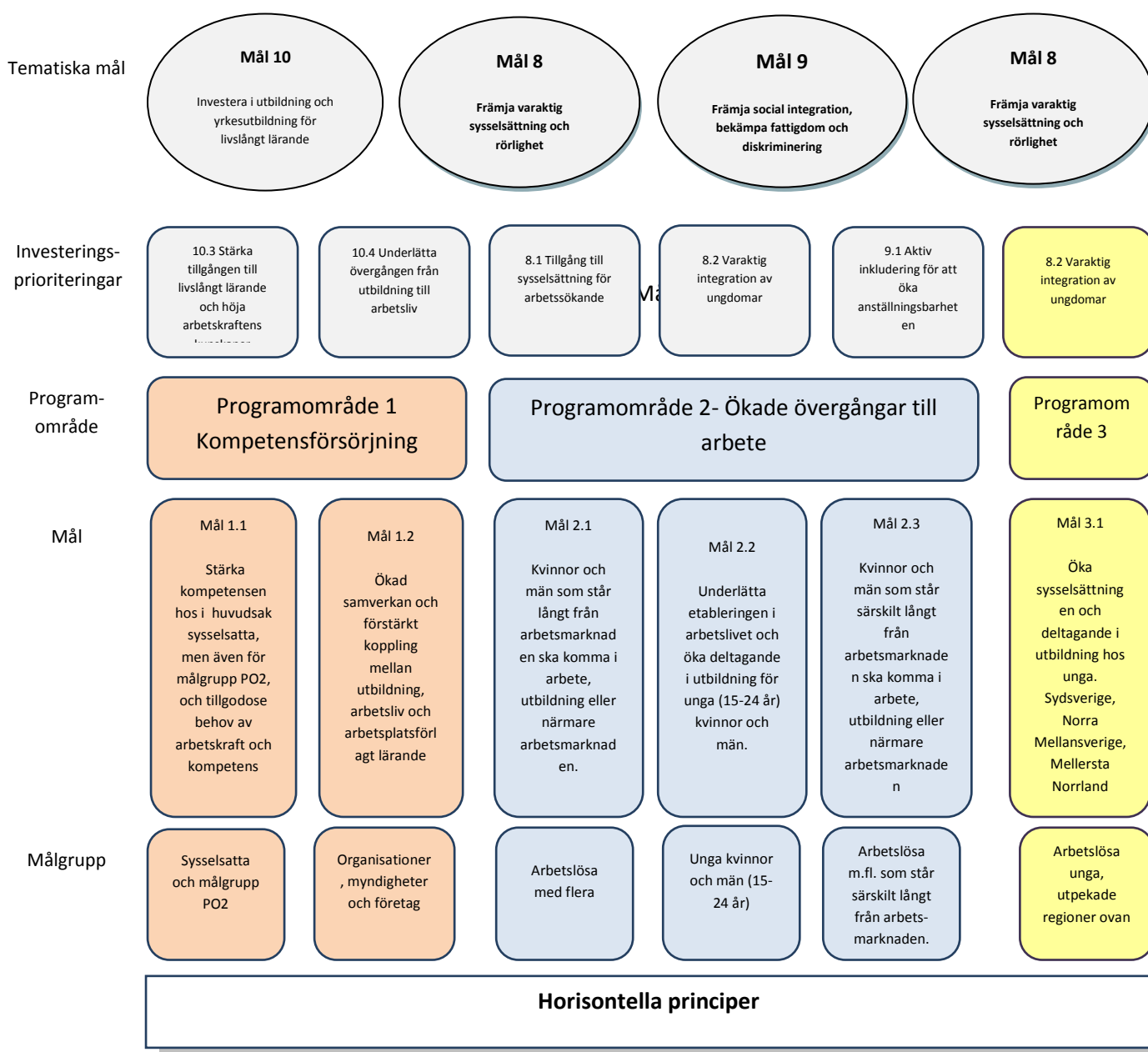
Arbetsmarknadens parter och ideella organisationer har också skickat in skrivelser till Svenska ESF-rådet. Svenska ESF-rådet har dessutom samtalat med representanter för exempelvis Folkbildningsrådet, Vård- och omsorgscollege, Teknikcollege, Nationell delegation för lärande på arbetsplatserna inom ramen för yrkesintroduktionsanställningar, samt med branschförbund och med trygghetsråd.

Skrivansvariga för de regionala handlingsplanerna och skrivaransvarig för den nationella handlingsplanen har haft tre videomöten. Temana för dessa var Mål och indikatorer, Transnationalitet, Fondsamverkan, Stödstrukturer, Temagrupper och processtöd samt Uppföljning och utvärdering.

Projektledaren för det europeiska lärandenätverket Gender CoP har tillsammans med sakkunniga bidragit till att säkerställa att jämställdhetsperspektivet har integrerats i handlingsplanen.

Översikt över Socialfondsprogrammet 2014-2020 kopplat till de för ESI-fonderna, tematiska målen

Beskrivning av bilaga 2

Innehållet i denna bilaga ligger till grund för handlingsplanens prioriterade områden och kan ses som en bruttolista över de utvecklingsbehov som nationella berörda aktörer identifierat i de bilaterala samtal som genomfördes i samband med handlingsplanens framtagande. Detta är alltså en presentation av handlingsplanens empiriska material, vilket därefter underbyggs och analyserats vidare. Materialet har grupperats och rubriksatts utifrån arbetsmarknadspolitikens övergripande prioriteringar.

1. Förbättrad matchning

1.1. Matchning mellan det samlade arbetskraftsutbudet och arbetsmarknadens behov

Den nationella politikens inriktning pekar på att de arbetsmarknadspolitiska resurserna ska prioriteras och inriktas mot matchning mellan arbetssökande och jobb. En väl fungerande matchning främjar Europa 2020-strategins mål för ökad tillväxt baserad på kunskap och innovation och en tillväxt för alla baserad på inkludering och social delaktighet. Matchningen främjar även målet för en hållbar tillväxt.

I det nationella Socialfondsprogrammet ges utrymme att finansiera metodutveckling och tillämpning av metoder och arbetssätt för matchning mellan efterfrågan på- och utbud av arbetskraft, vilket även inbegriper validering och vägledning.

Inför satsningar med Socialfondens nationella medel tas följande fasta på:

1. Matchningen har tenderat att försämrats under de senaste årtiondena samtidigt som Sverige är ett av de länder som satsar mest resurser på kompetensutveckling och livslångt lärande. Inför de nationella satsningarna noteras de strukturella problem som behöver lösas för att valideringsverksamheten ska kunna utvecklas till att motsvara individens, arbetslivets och samhällets behov. Individer som står långt från arbetsmarknaden har ofta särskilt svårt att verifiera sin kompetens på grund av att de inte har formella meriter eller dokumenterad arbetslivserfarenhet. Det handlar framförallt om generella, alltså överförbara kompetenser, som inte enbart är knutna till ett visst yrke eller till en viss utbildning. Här ingår icke-formellt och informellt lärande som exempelvis erhålls genom aktivt arbete i föreningslivet eller arbetslivet. Avsaknaden av ett gemensamt synsätt kring generell kompetens riskerar att de generella kompetenserna ofta förbises. Att utveckla valideringen bedöms vara extra angeläget för de målgrupper som annars riskerar att bli marginaliserade.
2. Ett växande problem är etableringen på arbetsmarknaden för unga akademiker som saknar relevant arbetslivserfarenhet. Etableringstiden för dessa unga anses ofta vara onödigt lång och riskerar dessutom att öka då fler unga väljer eftergymnasiala studier. Problembilden förstärks av att denna grupp inte prioriteras för etableringsstöd och att samverkan mellan

akademin och arbetslivet ofta är svag. Konsekvensen blir ofta att de väljer alternativa och mindre kvalificerade jobb som inte är relevanta för deras utbildning, vilket skapar inlåsnings effekter på arbetsmarknaden. Inlåsnings riskerar dessutom att förstärkas ytterligare då arbetsmarknadsåtgärder framför allt fokuserar på den första etableringen. Inför de nationella satsningarna lyfts behovet fram av att minska etableringstiden samt behovet av att underlätta rörlighet på arbetsmarknaden för unga akademiker, vilket inkluderar möjligheter till fortsatt validering och språkundervisning i kombination med arbete.

3. För en majoritet av dem som omfattas av omställningsavtalen är kompetensutveckling ofta vägen till en omställning och därmed en ny sysselsättning. Det finns dock en betydande andel som blir kvar i arbetslöshet. Inför de nationella satsningarna tas fasta på potentialen i den kompetensutveckling som sker kopplad till omställning och rörlighet. Den behöver dock utvecklas i bred samverkan med arbetsmarknadens parter och med exempelvis Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan.
4. Omställningsavtalen möjliggör omskolning och karriärväxling för personer som omfattas av en omställning. Däremot är möjligheten för omskolning och karriärväxling utan att en omställningssituation råder framför allt avhängigt den enskilda individen. Det riskerar generella inlåsnings effekter på arbetsmarknaden. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behov av en nationell struktur för att ge möjlighet till omskolning och karriärväxling för personer utan att det finns kopplingar till en omställningssituation eller till omställningsavtal.
5. Demografiska förändringar på arbetsmarknaden ställer ökade krav på ett mer hållbart arbetsliv som gör det möjligt för kvinnor och män att stanna kvar på arbetsmarknaden högre upp i åldrarna. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behov av utvecklade metoder i samband med arbetsorganisationsutveckling. Dessa bör beakta interna karriärbyten samt ålder och erfarenhet, men samtidigt skapa en rörlighet på arbetsplatsen med möjlighet till rekryteringar.
6. En effektiv matchning mellan arbetsmarknadens efterfrågan på arbetskraft och på det samlade arbetskraftsutbudet påverkas av det offentliga systemets förmåga att stödja denna process. Den vanligaste rekryteringskanalen för arbetsgivare är dock informella kontakter och personliga nätverk, vilket accentuerar behovet att främjandeaktörer som Arbetsförmedlingen, i högre grad samarbetar med arbetsmarknadens aktörer. I detta ligger att utveckla metoder som underlättar för arbetsgivaren att erbjuda arbete, arbetsträning, praktik eller annan insats som kan möjliggöra introduktion i arbetslivet. Det handlar också om att på ett bättre sätt ta vara på näringslivets prognoser. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behovet av ett ökat samarbete mellan Arbetsförmedlingen och näringslivets aktörer.
7. Den svenska arbetsmarknaden är idag delvis könssegregerad. Inför de nationella satsningarna tas fasta på att förekomsten av könsstereotypa yrkesval är ett strukturellt problem och att detta i högre grad måste beaktas i samband med vägledning och i utbildningsval.

8. Inför de nationella satsningarna noteras särskilt att strukturella utvecklingsbehov kopplade till arbetsmarknadens rörlighet i hög grad också hänger ihop med arbetsmarknadens rörlighet över gränserna, det vill säga med koppling bland annat till Östersjöstrategin och Arbetsförmedlingens Euresverksamhet.

1.2. Matchning mellan utbildning, lärande och arbetsmarknadens behov

Den nationella politikens inriktning pekar på att de arbetsmarknadspolitiska resurserna ska prioriteras och inriktas mot matchning mellan utbildning och relevant kompetens, mot samverkan mellan yrkesutbildning och arbetsliv, mot fortlöpande kompetensutveckling och mot en smidig övergång mellan skola och arbetsliv. En väl fungerande matchning främjar Europa 2020-strategins mål för ökad tillväxt baserad på kunskap och innovation, en hållbar tillväxt och en tillväxt för alla baserad på inkludering och social delaktighet.

I det nationella Socialfondsprogrammet ges utrymme att finansiera metodutveckling och tillämpning av metoder och arbetssätt för att stärka lika tillgång till livslångt lärande, förbättra utbildningens relevans, underlätta etablering eller återinträde i arbetslivet samt deltagande i utbildning

Inför satsningar med Socialfondens nationella medel tas fasta på nedanstående:

9. Det generellt sett höga deltagandet i utbildning och livslångt lärande i kombination med flera branschers oro för kompetensförsörjningen, pekar på brister i samverkan mellan utbildnings- och arbetslivssystemet. Det finns dock en rad utbildningskoncept som är framtagna i bred samverkan mellan branscher, utbildningsanordnare och arbetsmarknadens parter (exempelvis gymnasieskolans collegekoncept och den eftergymnasiala yrkeshögskolan). Inför de nationella satsningarna tas fasta på dessa utbildningskoncept samt de samverkansstrukturer som de bygger på. Detta för att stärka kopplingen mellan skola och arbetsliv och för att utveckla dessa modeller och koncept för andra sammanhang eller andra målgrupper.
10. Arbetsgivares efterfrågan på kortare utbildningar och kompletteringar är många gånger större än på längre utbildningar. Bedömningen är dock att strukturerna för att erbjuda dessa behöver utvecklas. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behoven av strukturerade former för kortare utbildningar och kompletteringar, vilket innefattar alternativa former för att kunna komplettera utbildningar som inte är avslutade.
11. Utbildningssystemet har svårt att matcha arbetslivets behov av kompetens samtidigt som arbetslivets krav på kompetens blir allt mer komplexa på grund av snabba förändringar, nya yrken och internationalisering. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behovet av att tydliggöra kompetenskrav och yrkesutgångar som finns inom många branscher.
12. I de yrkesintroduktionsavtal som tecknats utgör det arbetsplatsförlagda lärandet och handledarfunktionen kopplad till detta lärande en nyckelfunktion. Samtidigt påpekar arbetslivets aktörer att det ofta saknas såväl resurser som kompetens för att möta behovet av handledare. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behovet av att strukturellt stärka, utveckla och kvalitetssäkra det arbetsplatsförlagda lärandet som genomförs inom ramen för

yrkesintroduktionsanställningar, men också inom ramen för annan praktik och arbetsprövning. Särskild vikt läggs vid strukturella utvecklingsbehov kring handledarrollen och dess funktion, både i form av kvalitetsutveckling, kvalitetssäkring och av frigörande av resurser.

13. En breddning av yrkesintroduktionsavtalen som modell skulle kunna möjliggöra nytillträde till arbetslivet för exempelvis nyanlända, för nytillträde eller återinträde för arbetslösa personer med funktionsnedsättning och nedsatt arbetsförmåga. Det skulle också kunna möjliggöra en etablering för ungdomar som inte fullföljt gymnasiet och som är för unga för en yrkesintroduktionsanställning. Inför de nationella satsningarna tas fasta på tillämpning och utveckling av yrkesintroduktionsavtalen, i synnerhet handledarfunktionen, som modell.
14. Företag, myndigheter och andra organisationer gör omfattande satsningar på utbildning och lärande i arbetslivet, men dessa utgör sällan en långsiktig strategi för kompetensutveckling av anställda. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behovet av att utveckla stödstrukturer som inkluderar det flexibla lärandet, stöd och utveckling av handledare samt av inkluderande arbetsplatser i kombination med kompetensutveckling för de redan anställda och arbetsorganisationsutveckling.
15. Inför de nationella satsningarna tas fasta på att förekomsten av könsstereotypa yrkesval är ett strukturellt problem. Detta måste i högre grad beaktas i samband med strategisk kompetensförsörjning för att säkerställa kompetens för att nå verksamhetens mål på både kort och lång sikt.
16. En smidig övergång från skola till arbetsliv underlättas av en stärkt arbetsmarknadsanknytning redan under skoltiden. Inom gruppen elever i högstadiet och i gymnasiet finns dock stora skillnader i erfarenhet av arbetslivet, några har sommarjobbat och extrajobbat vid sidan av skolan medan andra inte har någon arbetslivsanknytning alls. Inför de nationella satsningarna tas fasta på vikten av en väl fungerande yrkesvägledning och på behovet av utvecklade metoder för arbetslivsorientering och studie- och yrkesvägledning. Syftet är att underlätta elevers gymnasieval och övergången från skola till arbetsliv.
17. En stärkt arbetsmarknadsanknytning under skoltiden förutsätter en tät samverkan mellan skola och arbetsliv. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behov av ett utvecklat samarbete mellan lärare, studie- och yrkesvägledning och arbetsliv. Dessutom betonas vikten av att utveckla metoder för att få in arbetslivet, fack och bransch i skolan (både på grundskole- och på gymnasienivå) och metoder för hur skolan och eleverna ska ta till sig detta.
18. Ungdomars väg till arbetsmarknaden handlar primärt om vägen till en anställning, medan vägen till egenföretagande och entreprenörskap ofta hamnar i skymundan. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behov av att utveckla väl fungerande metoder för unga och ungdomsgrupper att starta egna företag, exempelvis genom mentorskap och bred samverkan med företrädare från näringslivet, som Svenskt Näringsliv och Företagarna.

2. Förhindra och bryta långtidsarbetslöshet

2.1. Förhindra långtidsarbetslöshet

Den nationella politiken betonar vikten av att arbetsmarknadspolitiska resurser riktas mot personer som riskerar att bli långtidsarbetslösa. Långtidsarbetslöshet ska förebyggas genom stöd i form av tidiga insatser och utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden ska förbättras. Förebyggande åtgärder ska förhindra att ungdomar hamnar i utanförskap senare i livet och för dem som varit borta länge från arbetsmarknaden ska övergång till arbete stå i fokus. Tidiga och förberedande insatser främjar Europa 2020-strategins mål för ökad tillväxt, en hållbar tillväxt och en tillväxt för alla baserad på inkludering och social delaktighet.

I det nationella Socialfondsprogrammet ges utrymme att finansiera metodutveckling och tillämpning av metoder och arbetssätt som syftar till att förebygga och motverka långtidsarbetslöshet samt att unga kvinnor och män utvecklas och kommer i arbete eller kommer närmare arbetsmarknaden. Det inbegriper främjandeaktörers förmågor att möta målgruppen och förebyggande arbete för att reducera avhopp från gymnasieskolan.

Inför satsningar med Socialfondens nationella medel tas fasta på nedanstående:

19. Skillnader i resultat har ökat mellan elever födda i Sverige eller elever födda utomlands. Elever som anländer till Sverige sent under sin skoltid möter särskilt stora utmaningar. Inför de nationella satsningarna tas fasta på att skolavhoppet beror på vitt skilda orsaker och att insatser i högre grad bör koppla dessa orsaker till olika målgrupper. Särskilt fokus läggs på nyanländas situation i skolan.
20. Vissa unga är för dåligt förberedda eller har för liten arbetsmarknadskunskap för att klara av en yrkesintroduktionsanställning, praktik eller anställning. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behov av att utveckla metoder som bygger på fler successiva steg mellan skola och arbetsliv. Problembilden gäller alla steg, från grundskola till gymnasieskola, från gymnasieskola till högre studier och från grund-, gymnasie- eller eftergymnasiala studier till arbete, då varje sådant steg medför risk för avhopp.
21. En större andel utrikes födda än inrikes födda saknar arbete och många av dem som söker jobb har svårt att få en anställning. En lyckad integration av nyanlända kräver att de strukturer som nyanlända möter fungerar optimalt. Gruppen nyanlända invandrare är heterogen i fråga om härkomst, ålder, hälsa, utbildnings- och yrkesbakgrund. Detta ställer stora krav på kompetens hos personer som arbetar i etableringssystemen för nyanlända, men även på samhällets institutioner i stort. Inför de nationella satsningarna tas fasta på att systemen för integration av nyanlända behöver utvecklas och förstärkas.
22. Etableringen på arbetsmarknaden för utrikes födda är ofta lång och de har i betydligt lägre utsträckning arbete efter erfarenheter och kvalifikationer. Exempelvis är andelen som arbetar som tjänstemän bland högutbildade utrikes födda lägre än bland högutbildade i hela befolkningen. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behovet av att strukturellt

tillämpa och utveckla metoder och arbetssätt för att underlätta och effektivisera utrikes föddas etablering på arbetsmarknaden. Detta inbegriper även utvecklade samarbetsformer mellan berörda myndigheter och andra aktörer.

23. Ända sedan 1980-talet har kvinnor haft högre sjukfrånvaro än män och den vanligaste sjukskrivningsorsaken bland kvinnor är psykiska diagnoser. Kvinnor står för cirka 65 procent av alla pågående sjukfall. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behovet av att förebygga kvinnors höga sjukfrånvaro och att se denna högre sjukfrånvaro som en jämställdhetsfråga ur ett strukturellt perspektiv.
24. Förebyggande insatser för att motverka sjukskrivningar är primärt arbetsgivarens ansvar, men inbegriper ofta fler aktörer och individens hela livssituation. Försäkringskassan involveras emellertid inte förrän en sjukskrivning är aktualiserad. Inför de nationella satsningarna tas fasta på ett intensifierat förebyggande arbete. Det gäller i första hand på arbetsplatserna ofta av/med Försäkringskassan, vilket kan bidra till minskad sjukfrånvaro. I förlängningen kan tidiga och förebyggande insatser bidra till att motverka ett utanförskap på grund av arbetsrelaterad fysisk eller psykisk ohälsa.
25. Tidiga och förebyggande insatser för att motverka ett framtida utanförskap, framför allt för gruppen unga, inbegriper ofta fler aktörer och individens hela livssituation. Det finns därför behov av att möta grupper hos Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan som löper risk för framtida längre frånvaro från arbetsmarknaden tidigare än vad som sker idag samt att detta sker i bred samverkan. I gruppen med störst risk för långtidsarbetslöshet och framtida arbetsmarknadsrelaterade problem finns gruppen unga som har nedsatt arbetsförmåga på grund av funktionsnedsättning eller är utrikes födda. Antalet unga som beviljas aktivitetsersättning på grund av sjukdom eller annan nedsättning av fysiska eller psykiska prestationsförmåga har ökat kraftigt de senaste åren. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behovet av ett intensifierat förebyggande arbete, i första hand av/med Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Det kan, i ett mer långsiktigt perspektiv, bidra till att motverka ett utanförskap som beror på arbetsrelaterad fysisk eller psykisk ohälsa.. Inför de nationella satsningarna tas även fasta på tidiga och förebyggande insatser som sker inom Folkhögskolornas försorg för exempelvis unga, funktionsnedsatta och nyanlända.
26. Den digitala tekniken har idag en given plats i samhället. Det innebär samtidigt att digitalt utanförskap stänger ute människor från både samhällsliv och arbetsmarknad. Digital delaktighet berör många aktörer i samhället och är en prioriterad uppgift bland annat inom folkbildningen. Inför de nationella satsningarna tas fasta på utveckling av behovs- och målgruppsanpassade insatser för ökad digital delaktighet. Samverkan mellan exempelvis studieförbund och kommunbibliotek kan förstärka effekterna av dessa insatser.

2.2. Bryta långtidsarbetslöshet

Den nationella politikens inriktning pekar på att de arbetsmarknadspolitiska resurserna ska prioriteras och inriktas mot dem som står långt från arbetsmarknaden och motverka långvarig arbetslöshet. Insatser för att bryta långtidsarbetslöshet främjar Europa 2020-strategins mål för ökad tillväxt, en hållbar tillväxt och en tillväxt för alla baserad på inkludering och social delaktighet.

I det nationella Socialfondsprogrammet ges utrymme att finansiera metodutveckling och tillämpning av metoder och arbetssätt som syftar till att kvinnor och män som står långt från arbetsmarknaden utvecklas och kommer i arbete eller kommer närmare arbetsmarknaden. Det inbegriper även främjandeaktörers förmågor att möta målgruppen.

Inför satsningar med Socialfondens nationella medel tas fasta på nedanstående:

27. Erfarenheter visar att alternativa utbildningsvägar och arbetsmarknadsåtgärder kompletterar och ökar förutsättningarna för dem som idag står långt ifrån arbetsmarknaden, men att strukturerade former för dessa behöver utvecklas. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behovet av mjukare och alternativa övergångar från långtidsarbetslöshet eller sjukskrivning till arbete.
28. Civilsamhällets organisationer ger förutsättningar att komplettera och förstärka nationella myndigheters arbete. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behovet av samverkan och samordning för att öka civilsamhällets organisationers möjlighet att komplettera och förstärka nationella myndigheters arbete och dess synkronisering med den nationella arbetsmarknadspolitiken.
29. Förutsättningarna för att civilsamhällets organisationer samt entreprenörer inom den sociala ekonomin ska kunna komplettera och förstärka nationella myndigheters arbete, är ett kunskapsbyggande samarbete med berörda myndigheter. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behovet av kompetensutveckling för berörda myndigheters medarbetare kring socialt företagande och annan idédriven verksamhet.
30. Den svenska arbetsmarknaden har fram till idag kompletterats med över 300 sociala och arbetsintegrerade företag. Samtidigt saknas en övergripande struktur och samordning kring den sociala ekonomin. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behovet av att utveckla en nationell struktur för arbetsintegrerade sociala företag.
31. Inför de nationella satsningarna betonas utvecklingen av inkluderande välfärdstjänster inom civilsamhället snarare än starten av sådana. Det omfattar exempelvis strukturer kring entreprenörskap och företagande samt kompetensutveckling för civilsamhällets organisationer.
32. Behovet av stöd är stort för att de nollplacerade, det vill säga personer som saknar sjukpenninggrundande inkomst, ska kunna tillvarata sin arbetsförmåga. I dessa sammanhang krävs ändamålsenliga och samordnade insatser, för att finna individuellt anpassade lösningar som ökar och underlättar återgång och/eller övergång till arbete. Försäkringskassan kan vara en nyckelaktör för att exempelvis stötta kommunerna i att bedöma nedsatt arbetsförmåga och i arbetet med arbetsprövning. Inför de nationella satsningarna tas fasta på behovet av samordnade insatser för att stödja nollplacerades möjlighet till återgång och/eller övergång till arbete.

33. Det finns undersökningar som visar att förtroendet för många myndigheter generellt sett är lågt. Inför de nationella satsningarna tas fasta på att det behövs förtroendehöjande- och kompetenshöjande insatser för att relevanta främjandeaktörer ska kunna möta målgruppens behov.
34. De som under många år varken arbetar eller studerar, får ofta problem på lång sikt. Att inte arbeta eller studera ett enda år under en tioårsperiod innebär en risk att aldrig komma in på arbetsmarknaden. Inför de nationella satsningarna tas fasta på att lång frånvaro från arbetsmarknaden stigmatiserar. Stegen för återgång till arbetsmarknaden är för få och att arbetsmarknaden är för snäv. Inför de nationella satsningarna tas fasta på att det finns ett strukturellt behov av att tillämpa och utveckla metoder för att komma åt dessa problem och för att förbättra arbetsgivares mottagarkapacitet.

Utmaningar för Socialfondens nationella satsningar

Innehållet i denna bilaga ligger, i likhet med innehållet i bilaga 2, till grund för handlingsplanens prioriterade områden. I denna bilaga presenteras en analys av handlingsplanens empiriska material.

Eftersom den nationella handlingsplanen utgör samma nivå som det nationella programmet, är programmets omvärldsanalys, behovsanalys samt målgruppsanalys relevant även för den nationella handlingsplanen. I det nationella Socialfondsprogrammet leder analyserna till utmaningar som programmet riktar sina prioriteringar mot. I den nationella handlingsplanen leder analyserna till motsvarande utmaningar. Men i planen fokuseras i huvudsak utmaningar som är kopplade till strukturella hinder eller systembrister på den nationella nivån och där framför allt lösningen kräver insatser eller åtgärder av nationell karaktär (det specifika mervärdet för Socialfondens nationella satsningar).

Analysen i bilaga 3 bygger alltså dels på handlingsplanens empiriska material, dels på analysen i det nationella Socialfondsprogrammet². I presentationen av analysen ingår ett antal områden (presenterade i punktform) där Socialfondens nationella medel kan bidra till lösningar av de strukturellt betingade utmaningarna och därigenom bidra till Socialfondens mål. Efter ytterligare fokusering har dessa områden slutligen varit de som legat till grund för handlingsplanens prioriterade områden.

Samhällsutmaningar kopplade till strukturella hinder och systembrister

I det nationella socialfondsprogrammet konstateras att en svag utveckling på arbetsmarknaden särskilt drabbar unga, personer födda utanför EU samt personer med funktionsnedsättningar som påverkar arbetsförmågan. I programmet konstateras vidare att risken är påtaglig att många personer i dessa grupper hamnar allt längre bort från arbetsmarknaden och får svårt att komma tillbaka i arbete när efterfrågan förändras.

För att motverka denna utveckling prioriteras och inriktas Socialfondens nationella medel mot matchning mellan arbetssökande och lediga jobb samt mot dem som står långt ifrån arbetsmarknaden och kan sammanfattas i följande:

- Förbättra matchningen
- Förhindra och bryta lång frånvaro från arbetsmarknaden

1. Förbättra matchningen

Matchningsproblematiken delas i detta avsnitt upp i två delar. Den första delen avser matchningen mellan befintlig arbetskraft och arbetsmarknadens behov. Den andra delen avser matchningen mellan former för- och innehåll i utbildning, arbetsplatslärande och arbetsmarknadens kompetensbehov.

1.1 Matchning mellan arbetskraft och arbetsmarknadens behov

---

² För en fördjupad analys och källor (utöver det empiriska materialet) hänvisas läsaren till Nationellt Socialfondsprogram för investering för tillväxt och sysselsättning 2014-2020.

Arbetsmarknadsläget uppvisar stora skillnader inom landet. Regionernas förutsättningar avseende demografi, näringsliv, tillgänglighet och utbildningar skiljer sig åt. Den tydligt könsuppdelade arbetsmarknaden (där exempelvis kvinnor är överrepresenterade inom vård, skola, omsorg medan män exempelvis är överrepresenterade inom industrin och transportsektorn) innebär både en risk för inlåsning och matchningsproblem. Många som idag har en anställning eller är företagare är sårbara på grund av låg eller icke-efterfrågad kompetens. De senaste åren har arbetslösheten varit relativt hög, i synnerhet hos vissa grupper, vilket framför allt beror på att arbetslöshetstiderna har förlängts. Men samtidigt som många saknar arbete uttrycker flera branscher oro för kompetensförsörjningen. Detta pekar på tydliga brister i matchningen, men det visar också att många arbetsgivares syn på vilka de anser utgör arbetskraftsutbudet, är för begränsad och att arbetstagares syn på möjliga jobb är för snäv. Att det råder en allt för snäv syn på vilka som arbetsgivare anser utgör arbetskraftsutbudet avspeglas även genom en könssegregerad arbetsmarknad.

Insatser eller åtgärder på nationell nivå bör utgå från följande utmaningar:

Att synliggöra kompetens och tydliggöra kompetensbehov	<p>utveckling av strukturer och verktyg för att kompetenskrav ska kunna tydliggöras och kommuniceras.</p> <p>synliggöra erfarenhetsbaserad kunskap och kompetens, inklusive generell kompetens.</p> <p>anpassa validering utifrån arbetsgivarens, individens och samhällets aktuella behov.</p> <p>bidra till att arbetsgivare breddar sin syn på kompetens.</p> <p>bidra till att synen på möjliga jobb oavsett könstillhörighet breddas.</p>
Att förstärka det offentliga stödjande systemet – motverka att "systemen stängs av" så snart man har arbete	<p>Utveckling av strukturer för att underlätta utveckling, omskolning och karriärväxling.</p> <p>metoder eller strukturer för att anställda lättare ska kunna utveckla företagande i olika former.</p> <p>Utvecklat samarbete mellan t.ex. verksamhet inom ramen för branschernas omställningsavtal/trygghetsavtal och AF.</p> <p>särskilda insatser riktade mot akademiker som löper risk för inlåsning om de får jobb som inte motsvarar deras kvalifikationer.</p> <p>stödja rörlighet över gränserna.</p> <p>utveckla livslång vägledning, dvs. former för stöd som kan erhållas även när man är i arbete.</p>

Att förbättra effektiviteten i det offentliga systemet för att stödja matchning	<p>ökad samverkan mellan Arbetsförmedlingen och näringslivets aktörer samt med övriga arbetslivet inklusive civilsamhällets organisationer och den sociala ekonomin.</p> <p>ökad jämställdhetskompetens inom de offentliga systemen.</p> <p>att främjandeaktörer och arbetsgivare tillsammans tar fram metoder som underlättar för arbetsgivare att erbjuda arbete, exempelvis arbetsträning och praktik.</p> <p>bidra till tillämpning som breddar synen på kompetens och på möjliga jobb.</p>
Att bryta könsstereotypa mönster på arbetsmarknaden	<p>bidra till att synen på möjliga jobb oavsett könstillhörighet breddas.</p> <p>bidra till att arbetsgivare breddar sin syn på kompetens oavsett könstillhörighet.</p> <p>ökad jämställdhetskompetens inom de offentliga systemen.</p>

1.2 Matchning mellan utbildning, arbetsplatslärande och arbetsmarknadens behov

En effektivare matchning mellan utbildning, arbetsplatslärande och arbetsmarknadens behov skapar förutsättningar för en bättre matchning på längre sikt. Förutsättningar för en effektiv matchning av det samlade arbetskraftsutbudet till arbetsmarknadens behov är därmed relaterad till utbildningsmatchningens effektivitet. I det nationella Socialfondsprogrammet konstateras att matchningen har försämrats under de senaste årtiondena samtidigt som Sverige är ett av de länder som satsar mest resurser på kompetensutveckling och livslångt lärande.

Insatser eller åtgärder på nationell nivå bör utgå från följande utmaningar:

Att förstärka strukturell samverkan mellan utbildningssystemet och arbetslivssystemet:	<p>utveckla strukturer för kortare utbildningar och kompletteringar.</p> <p>utveckla yrkesutbildningen.</p> <p>metoder för främjandeaktörer som stärker individers nätverk och informella kontakter.</p> <p>utveckla fler kontinuerliga successiva steg mellan skola och arbetsliv.</p>
Att stärka och öka kvaliteten inom det arbetsplatsförlagda lärandet	<p>stärka arbetsplatsförlagt lärande inom ramen för yrkesintroduktionsanställningar.</p> <p>stödja, stärka och utveckla former för strategisk kompetensförsörjning.</p>

	utveckling av arbetsplatsen som lärande miljö, vilket innefattar utveckling och tillämpning av metoder för arbetsträning, praktik och handledarens roll.
	ökad samverkan med utbildningssystemet, akademien och forskning.
	utvecklade metoder eller strukturer för att anställda lättare ska kunna utveckla företagande
Att förbättra vägledningen och arbetsmarknadskunskapen	<p>utvecklade metoder för att branscher ska kunna tydliggöra och kommunicera kompetenskrav.</p> <p>att skapa intresse för de yrkesinriktade utbildningarna hos ungdomar.</p> <p>utvecklade metoder för arbetslivsorientering och studie- och yrkesvägledning.</p> <p>utvecklade metoder för arbetslivsorientering och studie- och yrkesvägledning för att motverka könsstereotyper.</p> <p>stärka informationsunderlag om arbetsmarknadsläget och bättre användning och spridning av befintlig information och statistik</p>

2. Förhindra och bryta lång frånvaro från arbetsmarknaden

Problematiken med lång frånvaro från arbetsmarknaden delas i detta avsnitt upp i två delar. Den första delen avser förhindrandet av lång frånvaro från arbetsmarknaden. Den andra delen handlar om återgång till studier eller arbete efter lång frånvaro från arbetsmarknaden.

2.1 Förhindra långtidsarbetslöshet och annan lång frånvaro från arbetsmarknaden

Unga, funktionsnedsatta och utomeuropeiskt födda är de grupper av arbetslösa som har ökat mest under de senaste åren. Detta trots att de arbetsmarknadspolitiska resurserna i form stöd och tidiga insatser i huvudsak inriktas mot personer som riskerar långtidsarbetslöshet.

Insatser eller åtgärder på nationell nivå bör utgå från följande utmaningar:

Att vidta tidigare åtgärder	<p>att utveckla metoder för att motverka ungas avhopp från grund- och gymnasieskolan samt målgruppsrelaterade skillnader i studieresultat</p> <p>studiemotiverande insatser för unga</p> <p>ökad samverkan för att tillvarata erfarenheter kring</p>
------------------------------------	--

	<p>grupper som löper risk för att hamna utanför arbetsmarknaden</p> <p>specifika åtgärder riktade mot grupper som löper risk för långtidssjukskrivning.</p>
Att utveckla och förbättra individanpassade stöd	<p>kompetensutveckling för pedagoger och andra som arbetar med relevant målgrupper</p> <p>metodutveckling för att skapa studiemotivation</p> <p>livslång vägledning, det vill säga former för stöd som bibehålls när man är i arbete, och utpekade ansvar för sådan</p> <p>utveckling av rekryterings- och informationsinsatser för att nå ungdomar som varken studerar eller arbetar</p> <p>utveckling av deltagaranpassade insatser för digital delaktighet</p>
Att underlätta den första etableringen	<p>utveckla metoder och arbetssätt för att underlätta för unga och nyanlända att skaffa sig nödvändiga nätverk och referenser</p> <p>specifika insatser för grupper som möter högre barriärer för etablering i rätt yrke</p> <p>utveckla metoder eller strukturer så att det i högre grad är möjligt att parallellt arbeta och delta i studieaktiviteter</p>
Att ge möjlighet till helhetsansvar och överblick	<p>ökad samverkan mellan berörda myndigheter, men också mellan myndigheter, civilsamhällets organisationer och den sociala ekonomin</p> <p>Samordnade insatser för att utveckla individuellt anpassade lösningar</p>

2.2 Bryta lång frånvaro från arbetsmarknaden

Under senare år har andelen långtidsarbetslösa som varit arbetslösa mer än två år näst intill fördubblats. För individen leder ofta långa tider utan arbete till lägre inkomst och ökad ohälsa. Många av de arbetslösa har därmed en sammansatt problematik med arbetslöshet i kombination av exempelvis ohälsa och funktionsnedsättning.

Insatser eller åtgärder på nationell nivå bör utgå från följande utmaningar:

Att erbjuda successiva steg för återgång till arbete eller bidra till en breddad syn på vad som utgör	Bidra till ökad acceptans/öppenhet hos arbetsgivare gentemot personer med lång tids frånvaro från
--	---

arbetsmarknaden	<p>arbetsmarknaden</p> <p>att arbetsgivare breddar sin syn på kompetens</p> <p>specifika åtgärder riktade mot grupper som löper risk för att bli långtidsarbetslösa</p> <p>utveckla inkluderande välfärdstjänster inom civilsamhället och bidra till utvecklade strukturer kring sociala och arbetsintegrerade sociala företag</p> <p>effektivare validering för synliggörande av erfarenhetsbaserad kunskap och kompetens</p> <p>utveckla mottagarkapaciteten hos arbetsgivare</p>
Att möta och inge förtroende hos målgruppen	<p>förtroende- och kompetenshöjande insatser inom berörda myndigheter</p> <p>stödja civilsamhällets organisationer och den sociala ekonomin i arbetet med målgrupperna</p> <p>insatser och lösningar som bygger på individens delaktighet, möjligheter och självstärkande</p>
Att ge möjlighet till helhetsansvar och överblick	<p>ökad samverkan mellan berörda myndigheter, men också mellan myndigheter, civilsamhällets organisationer och den sociala ekonomin</p> <p>kompetenshöjande insatser hos berörda myndigheter kring socialt företagande och annan idéburen verksamhet</p> <p>ändamålsenliga och samordnande insatser för att utveckla individuellt anpassade lösningar</p>